

การศึกษาเห็ดด้วยลักษณะทางสัณฐานวิทยาในอุทยานแห่งชาติภูแลนคา จังหวัดชัยภูมิ

Mushroom Study based on Morphological Characters in Phu Laen Kha National Park, Chaiyaphum Province

เทียมหทัย ชูพันธ์*

Thiamhathai Choopan

สาขาวิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

จังหวัดนครราชสีมา ประเทศไทย 30000

Biology Program, Faculty of Science and Technology, Nakhon Ratchasima Rajabhat University,

Nakhon Ratchasima Province, Thailand 30000

*Corresponding author: thiamhathai@yahoo.com

Received 18 February 2022, Accepted 29 March 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาเห็ดในอุทยานแห่งชาติภูแลนคา จังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 – พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ด้วยการเดินตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง เพื่อรวบรวมชนิดของเห็ดและจัดจำแนกด้วยลักษณะทางสัณฐานวิทยา ผลการศึกษาพบเห็ด จำนวน 31 วงศ์ 55 สกุล 83 ชนิด จำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ เห็ดกินได้ 35 ชนิด เห็ดที่กินไม่ได้และเห็ดพิษ 17 ชนิด และเห็ดที่ไม่ทราบข้อมูล 32 ชนิด วงศ์ที่พบมากที่สุด คือ วงศ์ Polyporaceae จำนวน 12 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Marasmiaceae จำนวน 11 ชนิด วงศ์ Boletaceae จำนวน 10 ชนิด และวงศ์ Amanitaceae จำนวน 9 ชนิด ตามลำดับ จัดเป็นเห็ดผู้ย่อยสลาย 20 วงศ์ 48 ชนิด และเห็ดเอคโตไมคอร์ไรซา 11 วงศ์ 35 ชนิด

คำสำคัญ: ชนิดเห็ด สัณฐานวิทยา อุทยานแห่งชาติภูแลนคา ชัยภูมิ

ABSTRACT

The study of mushrooms in Phu Laen Kha National Park, Chaiyaphum Province was conducted between June 2018 and May 2019 along natural trails in dry dipterocarp forest, mixed deciduous forest, and dry evergreen forest. The objective was to record mushroom species and identify based on morphological characters. The result showed 31 families, 55 genera, and 83 species of mushrooms. They were classified into 3 groups, i.e. 35 of edible species, 17 of inedible and poisonous species, and 32 of insufficient data species. The most common families is Polyporaceae as 12 species, followed by Marasmiaceae as 11 species, Boletaceae as 10 species, and Amanitaceae as 9 species, respectively. There were 20 families, 48 species of saprophytic mushroom and 11 families, 35 species of ectomycorrhizal mushroom.

Keywords: Mushroom species, Morphology, Phu Laen Kha National Park, Chaiyaphum

บทนำ

เห็ดเป็นราขนาดใหญ่ที่ช่วยย่อยสลายซากพืชและมูลสัตว์อันเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของพืชในพื้นที่ป่าเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีเห็ดที่ต้องอาศัยอาหารจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ หรืออาศัยอาหารจากรากพืชหลายชนิดในธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์เรารู้จักและนำเห็ดมาประกอบอาหารเป็นเวลานานแล้ว อย่างไรก็ตาม เห็ดในธรรมชาติมีทั้งเห็ดที่รับประทานได้และเห็ดพิษ นอกจากนี้ เห็ดบางชนิดยังมีสรรพคุณเป็นยา [1]

ความหลากหลายของเห็ดในป่าเมืองไทยแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับพื้นที่ ป่าในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น อุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย อุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา มีความหลากหลายของชนิดเห็ดแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดพรรณไม้ที่มีอยู่ในป่า ชนิดของป่า และความอุดมสมบูรณ์ของป่า [2] อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา มีสภาพพื้นที่เป็นแนวเขาทอดยาวของเทือกเขาภูแล่นคา ภูเขียว และภูค่าน้อย มีเนื้อที่ 125, 312 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ และอำเภอบ้านเขว้า เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ประกอบด้วย ป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าเต็งรัง และทุ่งหญ้า [3] ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการศึกษาพบว่าเห็ดพิษหลากหลายชนิด โดยเฉพาะพรรณไม้เด่นของป่าเต็งรัง ได้แก่ เต็ง รัง เหียง และพลวง [4-5] จึงทำให้พบเห็ดได้ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเห็ดกินได้ และประชาชนโดยรอบพื้นที่นิยมเข้าไปเก็บเห็ดเพื่อนำมารับประทานและจำหน่ายอย่างแพร่หลายในช่วงเดือนมิถุนายน - กันยายน ของทุกปี เช่น เห็ดระโงกเหลือง เห็ดระโงกขาว เห็ดน้ำหมาก เห็ดตะไคล เป็นต้น การศึกษาเพื่อให้ทราบชนิดและแหล่งอาศัยเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ด้านแหล่งเรียนรู้ การใช้เป็นยา และอาหารในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

สำรวจเห็ดตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติในป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบแล้ง อุทยานแห่งชาติภูแล่นคา จังหวัดชัยภูมิ ระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 – พฤษภาคม พ.ศ. 2562 ถ่ายภาพและเก็บข้อมูล เพื่อใช้ในการจำแนกเห็ดด้วยลักษณะทางสัณฐานวิทยาในภาคสนาม เช่น รูปร่างของดอกเห็ด ขนาด สี ครีบ ก้าน วงแหวน เกล็ด และแหล่งกำเนิดเห็ด จำแนกและระบุชนิดของเห็ดตามหนังสือ เอกสาร และสื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น คู่มือการศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาของเห็ด เห็ดป่าเมืองไทย: ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ [1-2] คู่มือการศึกษาความหลากหลายเห็ด เห็ดและราในประเทศไทย เห็ดในประเทศไทย ความหลากหลายของเห็ดและราขนาดใหญ่ในประเทศไทย Global Biodiversity Information Facility; GBIF และ Index Fungorum [6-11]

ผลการวิจัย

ผลการสำรวจเห็ดในอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา จังหวัดชัยภูมิ พบเห็ดจำนวน 31 วงศ์ 55 สกุล 83 ชนิด จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ เห็ดกินได้ (Edible mushroom) จำนวน 35 ชนิด เช่น เห็ดระโงกเหลือง (*Amanita hemibapha* (Berk. & Broome) Sacc.) เห็ดระโงกขาว (*Amanita princeps* Corner & Bas) เห็ดน้ำหมาก (*Russula emetica* (Schaeff.) Pers.) เห็ดตะไคลเขียว (*Russula virescens* (Schaeff.) Fr.) เห็ดที่กินไม่ได้แต่ไม่มีข้อมูลว่าเป็นพิษ (Inedible mushroom) และเห็ดพิษ (Poisonous mushroom) จำนวน 17 ชนิด เช่น เห็ดกระดิ่งหยก (*Entoloma virescens* (Sacc.) E. Horak ex Courtec.) เห็ดระโงกครีบทอง (*Amanita longistriata* S. Imai) เห็ดกระดุมทอง (*Scleroderma citrinum* Pers.) และเห็ดที่ไม่ทราบข้อมูล (No data or Insufficient data) จำนวน 32 ชนิด (Table 1 & Figure 1)

วงศ์ของเห็ดที่สำรวจพบมากที่สุด ได้แก่ วงศ์ Polyporaceae จำนวน 12 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Marasmiaceae จำนวน 11 ชนิด วงศ์ Boletaceae จำนวน 10 ชนิด และวงศ์ Amanitaceae จำนวน 9 ชนิด ตามลำดับ ส่วนเห็ดในวงศ์ Auriculariaceae Callistosporiaceae Clavariaceae Clavariadelphaceae Crepidotaceae Dacrymycetaceae Entolomataceae Fomitopsidaceae Geastraceae Hygrophoraceae Lycoperdaceae Meruliaceae Nidulariaceae Omphalotaceae Phallaceae Psathyrellaceae Schizophyllaceae Stereaceae Thelephoraceae Tremellaceae และ Xylariaceae พบเพียงวงศ์ละ 1 ชนิด

จำแนกเห็ดตามแหล่งอาศัยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เห็ดที่พบบนพื้นดิน 58 ชนิด เห็ดที่พบบนซากพืช 1 ชนิด และเห็ดที่พบบนขอนไม้ 24 ชนิด จัดเป็นเห็ดผู้ย่อยสลาย 20 วงศ์ 48 ชนิด และเห็ดเอคโตไมคอร์ไรซา 11 วงศ์ 35 ชนิด

ตารางที่ 1 Mushrooms in Phu Laen Kha National Park, Chaiyaphum Province

No.	Family	Scientific name	Local name	Habitat	Group
1	Agaricaceae**	<i>Agaricus trisulphuratus</i> Berk.	เห็ดกระดุมทองเหลือง	Ground	ND
2		<i>Calvatia boninensis</i> S. Ito & S. Imai	เห็ดจาวมะพร้าว	Ground	ED
3		<i>Cystoagaricus trisulphuratus</i> (Berk.) Singer	เห็ดทาสีส้ม	Ground	ND
4		<i>Leucoagaricus</i> sp.	-	Ground	ND
5		<i>Leucocoprinus birnbaumii</i> (Corda) Singer	เห็ดยวงขนุน	Ground	PO
6		<i>Leucocoprinus fragilissimus</i> (Berk. & M. A. Curtis) Pat.	เห็ดดาวกระจาย	Ground	IN
7		<i>Macrolepiota mastoidea</i> (Fr.) Singer	เห็ดตุง เห็ดนกยูง	Ground	ED
8	Amanitaceae***	<i>Amanita griseofarinosa</i> Hongo	เห็ดดอกเลา	Ground	ND
9		<i>Amanita gymnopus</i> Corner & Bas	เห็ดหมื่นเปื้อ	Ground	ND
10		<i>Amanita hemibapha</i> (Berk. & Broome) Sacc.	เห็ดระโงกเหลือง	Ground	ED
11		<i>Amanita hemibapha</i> (Berk. & Broome) Sacc. subsp. <i>hemibapha</i>	เห็ดไข่ไก่	Ground	ED
12		<i>Amanita longistriata</i> S. Imai	เห็ดระโงกศรีชมพู เห็ดไข่ศรีชมพู	Ground	PO
13		<i>Amanita mira</i> Corner & Bas	เห็ดระโงกดอกล้าน	Ground	PO
14		<i>Amanita onusta</i> (Howe) Sacc.	เห็ดเกลือ	Ground	ND
15		<i>Amanita princeps</i> Corner & Bas	เห็ดระโงกขาว	Ground	ED
16		<i>Amanita pseudoporphyria</i> Hongo	เห็ดระโงกพอกขาว	Ground	ED
17	Auriculariaceae**	<i>Auricularia nigricans</i> (Sw.) Birkebak, Looney & Sánchez-García	เห็ดหูหนู	Ground	ED
18	Boletaceae***	<i>Boletellus chrysenteroides</i> (Snell) Snell	เห็ดตับเต่า	Soil	ED

ตารางที่ 1 Mushrooms in Phu Laen Kha National Park, Chaiyaphum Province

No.	Family	Scientific name	Local name	Habitat	Group
19		<i>Boletellus emodensis</i> (Berk.) Singer	เห็ดปอดม้า เห็ดผึ้งนกกุง	Ground	ED
20		<i>Boletus albisulphureus</i> (Murrill) Murrill	เห็ดผึ้งฝ้ายขาวเหลือง เห็ดผึ้งข้าวเจ้า	Ground	ED
21		<i>Boletus edulis</i> Bull.	เห็ดผึ้งหวาน เห็ดผึ้งข้าว	Ground	ED
22		<i>Boletus</i> sp.	เห็ดตับเต่า	Ground	ND
23		<i>Heimioporus japonicus</i> (Hongo) E. Horak	เห็ดปอดม้าตาข่ายแดง เห็ดผึ้งนกกุงแดง	Ground	ED
24		<i>Heimioporus mandarinus</i> (Ces.) E. Horak	เห็ดปอดม้าปากรูแดง อมส้ม	Ground	ED
25		<i>Retiboletus ornatipes</i> (Peck) Manfr. Binder & Bresinsky	เห็ดตับเต่า	Ground	ED
26		<i>Tylopilus griseipurpureus</i> (Corner) E. Horak	เห็ดเสม็ด เห็ดผึ้งยูคา เห็ดผึ้งขม	Ground	ED
27		<i>Xerocomellus chrysenteron</i> (Bull.) Šutara	เห็ดตับเต่ากระแดง	Ground	ND
28	Callistosporiaceae**	<i>Macrocybe crassa</i> (Sacc.) Pegler & Lodge	เห็ดตีนแรด	Ground	ED
29	Clavariaceae***	<i>Clavulinopsis helvola</i> (Pers.) Corner	เห็ดปะการังหนามเหลือง เห็ดปะการังเข็มเหลืองทอง	Ground	ED
30	Clavariadelphaceae***	<i>Clavariadelphus pistillaris</i> (L.) Donk	เห็ดกระบองเหลือง	Ground	ND
31	Crepidotaceae**	<i>Crepidotus</i> sp.	-	Wood	ND
32	Dacrymycetaceae**	<i>Dacryopinax spathularia</i> (Schwein.) G. W. Martin	เห็ดหุ่นใบพาย	Wood	ED
33	Diplocystaceae***	<i>Astraeus asiaticus</i> Phosri, M. P. Martin & Watling	เห็ดเผาะฝ้าย เห็ดถอบฝ้าย	Ground	ED
34		<i>Astraeus hygrometricus</i> (Pers.) Morgan	เห็ดถอง เห็ดเหียง เห็ดเผาะ	Ground	ED
35	Entolomataceae***	<i>Entoloma virescens</i> (Sacc.) E. Horak ex Courtec.	เห็ดกระดิ่งหยก	Ground	PO
36	Fomitopsidaceae**	<i>Laetiporus gilbertsonii</i> Burds.	เห็ดหิ้งเหลืองก้านมะถัน ท้องขาว	Wood	ND
37	Geastraceae**	<i>Geastrum mirabile</i> Mont.	เห็ดดาวดินเล็ก	Ground	ND
38	Hygrophoraceae***	<i>Hygrocybe miniata</i> (Fr.) P. Kumm.	เห็ดเข็มหมุดแดง	Ground	ND
39	Inocybaceae***	<i>Pseudosperma rimosum</i> (Bull.) Matheny & Esteve-Rav.	เห็ดหมวกจีน	Ground	PO
40		<i>Inocybe</i> sp.	-	Ground	PO
41	Lycoperdaceae**	<i>Apioperdon pyriforme</i> (Schaeff.) Vizzini	เห็ดลูกฝุ่นขนไม้	Wood	ED
42	Marasmiaceae**	<i>Crinipellis zonata</i> (Peck.) Sacc.	เห็ดครีบทองกวาว	Wood	ND
43		<i>Marasmius araneocephalus</i> Wannathes, Desjardin & Lumyong	-	Ground	ND

ตารางที่ 1 Mushrooms in Phu Laen Kha National Park, Chaiyaphum Province

No.	Family	Scientific name	Local name	Habitat	Group
44		<i>Marasmius jasminodorus</i> Wannathes, Desjardin & Lumyong	เห็ดร่มแดงหอม	Ground	ND
45		<i>Marasmius haematocephalus</i> (Mont.) Fr.	เห็ดร่มเหลืองก้านลวดดำ	Wood	ND
46		<i>Marasmius maximus</i> Hongo	-	Wood	ND
47		<i>Marasmius pulcherripes</i> Peck	-	Ground	ND
48		<i>Marasmius siccus</i> Schwein. ex Fr.	เห็ดเพื่องลื้อสีส้ม เห็ดคันจ้องดุมลื้อสีส้ม	Wood	ND
49		<i>Marasmius</i> sp. 1	-	Ground	ND
50		<i>Marasmius</i> sp. 2	-	Leaf litter	ND
51		<i>Pleurocybella porrigens</i> (Pers.) Singer	-	Wood	ND
52		<i>Trogia infundibuliformis</i> Berk. & Broome	เห็ดกรวยแก้ว	Ground	ND
53	Meruliaceae**	<i>Podocypha</i> sp.	-	Wood	ND
54	Nidulariaceae**	<i>Cyathus striatus</i> (Huds.) Willd.	เห็ดรังนกขอบจีบ เห็ดรังนกขอบร่อง	Wood	ND
55	Omphalotaceae**	<i>Collybia</i> sp.	-	Wood	ND
56	Phallaceae**	<i>Phallus indusiatus</i> Vent.	เห็ดร่างแหกระโปรงยาว	Ground	ED
57	Polyporaceae**	<i>Ganoderma aetii</i> (Steyaert) Zmitr.	เห็ดจวกูใหญ่	Ground	IN
58		<i>Ganoderma calidophilum</i> J. D. Zhao, L. W. Hsu et X. Q. Zhang	เห็ดหลินจือขอบเหลือง	Ground	ED*
59		<i>Ganoderma lucidum</i> (Curtis) P. Karst.	เห็ดนางกวัก เห็ดจวกู	Ground	ED*
60		<i>Ganoderma tropicum</i> (Jungh.) Bres.	เห็ดหมื่นปี เห็ดหลินจือ เห็ดหลินจือดอกซ้อน	Wood	ED*
61		<i>Lentinus brumalis</i> (Pers.) Zmitr.	-	Wood	ND
62		<i>Microporus xanthopus</i> (Fr.) Kuntze	เห็ดหิ้งกรวย	Wood	IN
63		<i>Panus</i> sp.	เห็ดกรวยจีบ	Ground	ED
64		<i>Polyporus arcularius</i> (Batsch) Fries	เห็ดทองกรวยตะกั่ว	Wood	IN
65		<i>Pycnoporus sanguineus</i> (L.) Murrill	เห็ดขอนแดง เห็ดหิ้งสนิมเหล็ก	Wood	IN
66		<i>Lenzites betulinus</i> (L.) Fr.	เห็ดหิ้งพัดเหลือง	Ground	IN
67		<i>Trametes elegans</i> (Spreng.) Fr.	เห็ดกบหอยขาว	Wood	IN
68		<i>Trametes versicolor</i> (L.) Lloyd	เห็ดหิ้งหลากสี	Wood	ND*
69	Psathyrellaceae**	<i>Coprinellus disseminatus</i> (Pers.) J. E. Lange	เห็ดหมวกคุ่ม	Ground	ED
70	Russulaceae***	<i>Russula alboareolata</i> Hongo.	เห็ดน้ำแป้ง เห็ดหน้าขาว	Ground	ED

ตารางที่ 1 Mushrooms in Phu Laen Kha National Park, Chaiyaphum Province

No.	Family	Scientific name	Local name	Habitat	Group
71		<i>Russula delica</i> Fr.	เห็ดหล่มขาว เห็ดตะไคลขาว	Ground	ED
72		<i>Russula emetica</i> (Schaeff.) Pers.	เห็ดน้ำหมาก	Ground	ED
73		<i>Russula sanguinaria</i> (Schumach.) Rauschert.	เห็ดแดงกุหลาบ เห็ดแดง	Ground	ED
74		<i>Russula virescens</i> (Schaeff.) Fr.	เห็ดหล่มเขียว เห็ดตะไคลเขียว เห็ดหล่มเขียวตกรกระ	Ground	ED
75	Schizophyllaceae**	<i>Schizophyllum commune</i> Fr.	เห็ดตีนตุ๊กแก เห็ดแครง	Wood	ED
76	Sclerodermataceae***	<i>Pisolithus arhizus</i> (Scop.) Rauschert	เห็ดก้อนกรวด	Ground	ND
77		<i>Scleroderma citrinum</i> Pers.	เห็ดกระดุมทอง เห็ดก้อนกรวด เห็ดก้อนฝุ่นเหลืองทอง	Ground	PO
78	Stereaceae**	<i>Xylobolus spectabilis</i> (Klotzsch) Boidin	เห็ดหูไม้	Wood	IN
79	Thelephoraceae***	<i>Thelephora anthocephala</i> (Bull.) Fr.	เห็ดปะการังตีนเป็ด	Wood	IN
80	Tremellaceae**	<i>Tremella fuciformis</i> Berk.	เห็ดหูหนูขาว	Wood	ED
81	Tricholomataceae**	<i>Clitocybe brunneocephala</i> H. E. Bigelow.	เห็ดเพ็ก เห็ดหูกวาว เห็ดไผ่ เห็ดรวก	Ground	ED
82		<i>Tricholoma</i> sp.	เห็ดตีนสุ่ม	Ground	ND
83	Xylariaceae**	<i>Xylaria polymorpha</i> (Pers.) Grev.	เห็ดนิ้วมือคนตาย	Ground	IN

หมายเหตุ : ED (Edible mushroom) : เห็ดกินได้ * : เห็ดที่มีคุณสมบัติเป็นยา
IN (Inedible mushroom) : เห็ดที่กินไม่ได้ (ไม่มีข้อมูลว่าเป็นพิษ) ** : เห็ดผู้ย่อยสลาย (Saprophytic mushroom)
PO (Poisonous mushroom) : เห็ดพิษ *** : เห็ดเอคโตไมคอร์ไรซา (Ectomycorrhizal mushroom)
ND (No data) : ไม่ทราบข้อมูล

สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย

เห็ดที่สำรวจพบในอุทยานแห่งชาติภูแล่นคา จังหวัดชัยภูมิ จำนวนทั้งสิ้น 31 วงศ์ 55 สกุล 83 ชนิด จำแนกเป็น เห็ดกินได้ เห็ดที่กินไม่ได้และเห็ดพิษ และเห็ดที่ไม่ทราบข้อมูล โดยเห็ดกินได้ส่วนใหญ่อยู่ในวงศ์ Amanitaceae Botetaceae และ Russulaceae ขณะที่เห็ดที่ไม่ทราบข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในวงศ์ Marasmiaceae และ Polyporaceae

เห็ดที่สำรวจพบ 83 ชนิด มีจำนวนและชนิดที่ใกล้เคียงกับการศึกษาในอุทยานแห่งชาติน้ำพองและอุทยานแห่งชาติภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีประเภทของป่าและชนิดพรรณไม้คล้ายคลึงกัน [12] เห็ดกินได้ 35 ชนิด มีความสอดคล้องกับชนิดของเห็ดกินได้บนเขาตะกูตอง ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลาน 23 ชนิด ที่ส่วนใหญ่อยู่ในวงศ์ Russulaceae [13] เช่น เห็ดน้ำแป้ง (*Russula alboareolata* Hongo.) เห็ดตะไคลขาว (*Russula delica* Fr.) เห็ดน้ำหมาก (*Russula emetica* (Schaeff.) Pers.) เห็ดตะไคลเขียว (*Russula virescens* (Schaeff.) Fr.) อย่างไรก็ตาม เห็ดแดงกุหลาบ (*Russula sanguinaria* (Schumach.) Rauschert.) ซึ่งการศึกษานี้จัดอยู่ในกลุ่มเห็ดกินได้ แต่บางการศึกษาระบุว่าเป็นเห็ดพิษ [14]

และมีข้อมูลเพิ่มเติมว่าสามารถกินได้หากทำให้สุกแล้ว นอกจากนี้ในเห็ดบางชนิดยังมีคุณสมบัติเป็นยา ได้แก่ เห็ดหลินจือขอบเหลือง (*Ganoderma calidophilum* J. D. Zhao, L. W. Hsu et X. Q. Zhang) เห็ดจวักงู (*Ganoderma lucidum* (Curtis) P. Karst.) เห็ดหลินจือ (*Ganoderma tropicum* (Jungh.) Bres.) และเห็ดหิ้งหลากสี (*Trametes versicolor* (L.) Lloyd) [2] ซึ่งเป็นฐานข้อมูลที่มีประโยชน์ของพื้นที่ป่าอนุรักษ์และสามารถศึกษาต่อยอดได้ในอนาคต

เห็ดจำนวน 31 วงศ์ ส่วนใหญ่อยู่ใน Phylum Basidiomycota มีจำนวนทั้งสิ้น 8 กลุ่ม [15] ได้แก่ กลุ่มเห็ดครีป (Agarics or Gilled mushrooms) 14 วงศ์ คือ วงศ์ Agaricaceae Amanitaceae Callistosporiaceae Crepidotaceae Entomataceae Hygrophoraceae Inocybaceae Marasmiaceae Omphalotaceae Psathyrellaceae Russulaceae Schizophyllaceae Stereaceae และ Tricholomataceae กลุ่มเห็ดตับเต่า (Boletes) 3 วงศ์ คือ วงศ์ Boletaceae Diplocystaceae และ Sclerodermataceae กลุ่มเห็ดปะการังและเห็ดกระบอง (Coral and Club fungi) 3 วงศ์ คือ วงศ์ Clavariaceae Clavariadelphaceae และ Thelephoraceae กลุ่มเห็ดหูหนู/เห็ดวุ้น (Jelly fungi) 3 วงศ์ คือ วงศ์ Auriculariaceae Dacrymycetaceae และ Tremellaceae กลุ่มเห็ดหิ้ง (Polypores and Bracket fungi) 3 วงศ์ คือ วงศ์ Fomitopsidaceae Meruliaceae และ Polyporaceae กลุ่มเห็ดลูกฟุ้งและเห็ดดาวดิน (Puffballs and Earthstars) 2 วงศ์ คือ วงศ์ Geastraceae และ Lycoperdaceae กลุ่มเห็ดเขาเหม็น (Stinkhorns) 1 วงศ์ คือ วงศ์ Phallaceae และกลุ่มเห็ดรังนก (Bird's nest fungi) 1 วงศ์ คือ วงศ์ Nidulariaceae ส่วน Phylum Ascomycota มีจำนวนเพียง 1 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเห็ดนิ้วมือคนตาย (Dead man's fingers) 1 วงศ์ คือ วงศ์ Xylariaceae (ภาพที่ 2)

(a) *Amanita hemibapha*

(b) *Cyathus striatus*

(c) *Russula sanguinaria*

(d) *Entoloma virescens*

(e) *Russula emetica*

(f) *Marasmius haematocephalus*

(g) *Hygrocybe miniata*

(h) *Leucocoprinus birnbaumii*

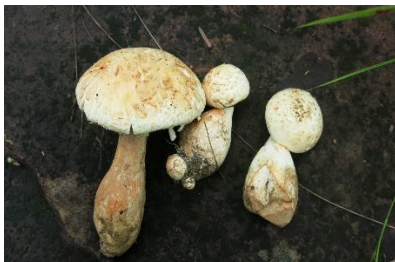
(i) *Stereum spectabilis*

(j) *Xerocomellus chrysenteron*

(k) *Tylopilus griseipurpureus*

(l) *Amanita gymnopis*

(m) *Phallus indusiatus*

(n) *Heimioporus japonicus*

(o) *Amanita princeps*

(p) *Ganoderma aetii*

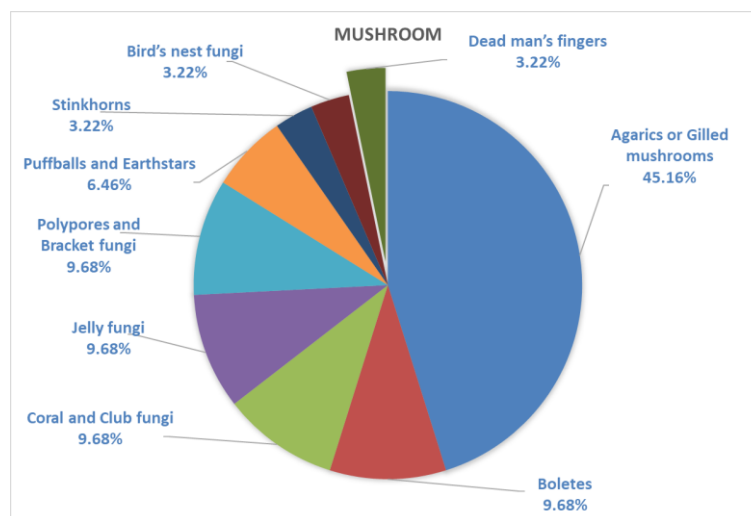

(q) *Ganoderma tropicum*

ภาพที่ 1 Basidiocarp and habitat of some mushrooms in Phu Laen Kha National Park, Chaiyaphum Province

วงศ์ของเห็ดที่พบมากที่สุด คือ และวงศ์ Polyporaceae จำนวน 12 ชนิด รองลงมาคือ วงศ์ Marasmiaceae จำนวน 11 ชนิด วงศ์ Boletaceae จำนวน 10 ชนิด และวงศ์ Amanitaceae จำนวน 9 ชนิด ตามลำดับ มีความใกล้เคียงกับการศึกษาในอุทยานแห่งชาติน้ำพองและอุทยานแห่งชาติภูเวียง จังหวัดขอนแก่น และพื้นที่เขื่อนน้ำพุง จังหวัดชัยภูมิ [12, 16] ที่พบเห็ดวงศ์ Boletaceae Amanitaceae และ Polyporaceae ค่อนข้างมากเช่นกัน

จำแนกเห็ดตามแหล่งอาศัยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เห็ดที่พบบนพื้นดิน 58 ชนิด เห็ดที่พบบนซากพืช 1 ชนิด และเห็ดที่พบบนขอนไม้ 24 ชนิด นอกจากนี้ยังพบว่าเห็ดเหล่านี้ยังมีบทบาทในระบบนิเวศป่าไม้โดยจัดเป็นเห็ดผู้ย่อยสลาย (Saprophytic mushroom) จำนวน 20 วงศ์ 48 ชนิด และเห็ดเอคโตไมคอร์ไรซา (Ectomycorrhizal mushroom) จำนวน 11 วงศ์ 35 ชนิด ซึ่งเห็ดกินได้จำนวนมากเป็นเห็ดเอคโตไมคอร์ไรซาในวงศ์ Amanitaceae Boletaceae และ Russulaceae สอดคล้องกับการศึกษาในอุทยานแห่งชาติน้ำพองและอุทยานแห่งชาติภูเวียง [12] เนื่องจากพื้นที่ป่าส่วนมากมีสภาพเป็นป่าเต็งรัง มีพรรณไม้วงศ์ยาง (Dipterocarpaceae) ซึ่งเป็นพืชอาศัย (Host) ของเห็ดกลุ่มนี้อยู่หลายชนิด เช่น เต็ง (*Shorea obtusa* Wall. ex Blume) รัง (*Shorea siamensis* Miq.) เหียง (*Dipterocarpus obtusifolius* Teijsm. ex Miq.) และพลวง (*Dipterocarpus tuberculatus* Roxb.) เป็นต้น [5] การพบเห็ดบนพื้นดินและเป็นเห็ดกินได้ค่อนข้างมาก ประกอบกับการที่ประชาชนที่อาศัยโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูแล่นคานิยมเข้าไปเก็บเห็ดเป็นจำนวนมากในช่วงฤดูฝน จึงควรมีมาตรการในการเฝ้าระวังและควบคุมการเข้าไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ส่งเสริมการสร้างความรู้และความเข้าใจในการเก็บหาเห็ด รวมทั้งอนุรักษ์บนพื้นฐานของการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 2 Group of mushrooms in Phu Laen Kha National Park, Chaiyaphum Province

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติภูแล่นคาและงบประมาณสนับสนุนภายใต้โครงการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2561

เอกสารอ้างอิง

- [1] ขวัญเรือน นาคสุวรรณกุล. 2562. **คู่มือการศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยาของเห็ด เห็ดพิษและการเฝ้าระวังในชุมชน** นนทบุรี: กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
- [2] นิวัฒน์ เสนาะเมือง. 2553. **เห็ดป่าเมืองไทย: ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- [3] สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2565. **อุทยานแห่งชาติภูแลนคา**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA_CODE=9135 (15 มกราคม 2565).
- [4] เทียมหทัย ชูพันธ์ เสาวลักษณ์ จำเริญธรรม และ อัญชลี ลำพึง. 2560. ความหลากหลายและนิเวศวิทยาของไม้พื้นล่างในอุทยานแห่งชาติภูแลนคา จังหวัดชัยภูมิ. น. 30-36. ใน **รวมบทความวิจัยการประชุมวิชาการพฤกษศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 11, 14-16 มิถุนายน 2560**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- [5] เทียมหทัย ชูพันธ์ สุภาวดี ศรีจิตติการ และอภิญญา ระเป็ยบ. 2562. ความหลากหลายของพรรณไม้ใหญ่ในอุทยานแห่งชาติภูแลนคา จังหวัดชัยภูมิ. น. 35-51. ใน **รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการพฤกษศาสตร์แห่งประเทศไทย ครั้งที่ 13, 14-15 มิถุนายน 2562**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [6] บารมี สกลรักษ์ กิตติมา ดั่งแคน วินันต์ดา หิมะมาน จันจิรา อายะวงศ์ และกฤษณา พงษ์พานิช. 2560. **คู่มือการศึกษาความหลากหลายเห็ด**. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- [7] ประเมษฐ์ รักขาวงษ์. 2544. **เห็ดและราในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- [8] ราชบัณฑิตยสถาน. 2550. **เห็ดในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- [9] อนงค์ จันทรศรีกุล พูนพิไล สุวรรณฤทธิ์ อุทัยวรรณ แสงวนิช Tsutomu Morinaga Yoshinori Nishizawa และ Yasuki Murakami. 2551. **ความหลากหลายของเห็ดและราขนาดใหญ่ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- [10] Global Biodiversity Information Facility (GBIF). 2021. **Fungi**. [online]. Available <https://www.gbif.org/species/5> (15 January 2022).
- [11] Index Fungorum Partnership. 2022. **Index Fungorum**. [online]. Available <http://www.indexfungorum.org/> (2 March 2022).
- [12] บารมี สกลรักษ์ สมจิตติยา ศรีสุวรรณ วินันต์ดา หิมะมาน กิตติมา ดั่งแคน ปานรดา แจ่มสันเฑียร และกฤษณา พงษ์พานิช. 2561. การใช้ประโยชน์จากเห็ดของชุมชนโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำพองและอุทยานแห่งชาติภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. น. 1-12. ใน **เอกสารรวบรวมบทความวิจัย : การประชุมวิชาการการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5, 10-14 กรกฎาคม 2561**. สุราษฎร์ธานี: โรงแรมโดมอนด์พลาซ่า.
- [13] อัญชลี ชนะเพียร และสุพรรณิ ภู่งาม. 2557. ความหลากหลายชนิดของเห็ดกินได้บนเขาตะกูรัง ตำบลสะแกกราช อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารสารสีมา**, 2: 57-61.
- [14] ขวัญเรือน นาคสุวรรณกุล อัจจิมา ทองบ่อ ชูลิพร จันทรเสนา โชติกา งามอาจณรงค์ เสนีย์ พลราช สิทธิพร ปานเม่น ณัฐกานต์ หนูรุ่ม สุจิตรา ลิกพันธ์ และศิริวรรณ ลือดัง. 2564. การจำแนกเห็ดพิษด้วยลักษณะทางสัณฐานวิทยาและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารวิทยาศาสตร์ มข.**, 49(1): 40-57.
- [15] สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2550. **เห็ดในป่าสะแกกราช**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา และพลังงาน สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

[16] หนูเดือน เมืองแสน พงศ์เทพ สุวรรณวารี อมรัตน์ พิทักษ์พงษ์ และปัญจมา จรรยาเลิศอดุล. 2556. ความหลากหลายของไลเคน เห็ด และราขนาดใหญ่ในพื้นที่ปกปักรักษาธรรมพีช อพ.สธ. เชื่อน้ำพุ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. 109 น. ใน รายงานการวิจัย. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.